

EL PLANOT: PRIMERES DADES PEL SEU CONEIXEMENT DINS DE LA PREHISTÒRIA DEL PRIORAT

Josep Mª FULLOLA i PERICOT
Pilar GARCIA-ARGÜELLES i ANDREU
Departament de Prehistòria i Història Antiga

El jaciment prehistòric de superfície del Planot es situa dins del sector mig de la vall del riu Montsant, sobre una de les seves terrasses. Forma part del nombrós conjunt de jaciments de superfície d'aquesta àrea compresa pels termes municipals de Margalef de Montsant i la Bisbal de Falset (Priorat, Tarragona).

El Dr. Salvador Vilaseca, de Reus, hi va desenvolupar una tasca de prospecció que es va plasmar en diverses publicacions (Vilaseca 1936, Vilaseca 1953) on es feia esment de diversos jaciments de superfície (a aquest article no farem referència als jaciments amb estratigrafia, també presents a la vall del Montsant). L'equip de treball ⁽¹⁾ que dirigeix un de nosaltres va iniciar l'any 1979 l'excavació del Filador, i també les prospeccions per la zona, que ens portaren a localitzar alguns nous jaciments de superfície dels quals parlarem més endavant. Actualment aquesta tasca prossegueix i, com a resultat primer, avançem algunes dades d'aquest nou jaciment localitzat durant l'estiu de 1982, el Planot.

Com a dades prèvies creiem necessari de formular una petita introducció geogràfica i geològica que ajudi a situar més concretament el jaciment i el seu entorn.

Geogràficament l'àrea de localització de tots aquests jaciments

1. Format per llicenciats i estudiants de la Universitat de Barcelona, de les facultats de Lletres de Tarragona i de Geografia i Història de Barcelona. Són els qui actualment hi treballen, demés dels firmants, M. Adserias, A.Cebrià, A.Esteban, V.Gràcia, A.M^aLeón, M.Millán i I.Parra.

coincideix amb la conca del riu Montsant. Aquest riu neix a la serralada de Prades, a 950 metres s.n.m. i, dirigint-se cap a Ponent, travessa la plana d'Ulldemolins i segueix vorejant les serres del Montsant i de la Llena per on se li afegeixen nombroses rieres, quasi sempre seques, procedents de les barrancades laterals de la vall. Després segueix cap a Margalef i la Bisbal de Falset, i canvia la seva orientació cap al Sud per desembocar en el Siurana (Molero 1976, Vilaseca 1953, Riba i altres 1980).

És en aquesta zona, compresa entre Margalef i la Bisbal, on hem localitzat tots els jaciments, i sempre al costat del riu, el que demostra que el curs fluvial era un element important en el desenvolupament de la vida de l'home prehistòric.

Tampoc es pot deixar de costat la serra del Montsant, ja que és a la seva falda on hi instal·lava els seus llocs d'habitació l'home prehistòric. La serra del Montsant forma part de la Serralada Prelitoral Catalana i la seva orientació és N.E.-S.W.; té una longitud de 19 Kms. i uns límits molt ben definits, ja que al Nord, a Ponent i al S.W. es troba el riu Montsant; al S.E. el riu Siurana i a l'Est la barrancada de l'Argentera (Molero 1976).

Tot aquest bloc muntanyós s'inclina fortament cap al S.W., va quasi paral·lel a la línia costanera mediterrània i es troba a una distància de 30 Kms. en línia recta fins arribar al mar. Geològicament la formació del seu relleu no respón a un fet aïllat ni local, donat que la serra del Montsant està formada pels mateixos materials que Montserrat, St. Llorenç de Munt, etc., i la seva formació té un origen comú, és a dir, la gran transgressió marina que es produeix durant l'Oligocè, que és la causa d'una sedimentació de margues i calcàries. D'altra banda, una sèrie de materials procedents dels rius que baixaven dels Pirineus i del Massís Català en direcció S.E.-N.W. van formar aquestes serralades.

Quant als materials, el Montsant està format principalment per conglomerats oligocens, que en determinats sectors tenen una potència de 250-300 mts. A la base tenim els materials fins: arenisques, argiles, nòduls de sílex i capes de guix.

Precisament són aquestes formes arrodonides, producte de l'alternància dels conglomerats i les arenisques, que la gent de la zona anomena «tormos», les que l'home va aprofitar per establir-se.

La climatologia és un factor a considerar, ja que per una part conflueixen, a al vall del Montsant, les infiltracions del clima continental que penetren per la zona de Margalef amb les que provenen de La Ribera per la zona de la Bisbal de Falset. Però el més impor-

tant, quant al que a nosaltres ens interessa, és que a la zona de Margalef es registren fenòmens d'inversió tèrmica que donen lloc a microclimes propis, testimoniats per la distribució de la vegetació.

Els estudis realitzats en base als carbons trobats als jaciments excavats han demostrat que l'entorn de l'home prehistòric era el bosc de coníferes al peu de les muntanyes i el bosc de ribera al costat dels rius (Cebrià, Fullola, Garcia-Argüelles, Gràcia i Millàn 1981, pp.44-45).

Aquesta introducció ens serveix per fer-nos una idea de les condicions de vida d'aquests homes i del seu entorn, així com de les característiques que oferiria la zona per establir els seus llocs d'habitació.

El Planot.

Com hem dit abans, aquest jaciment està situat a una terrassa fluvial del riu Montsant, als límits del terme de Margalef de Montsant amb el de la Bisbal de Falset.

Els jaciments de superfície que hem trobat a aquesta zona es redueixen a tres: l'Hort de'n Marquet, l'Hort de la Boquera i aquest últim, el Planot; del primer ja n'hi ha una publicació (Fullola 1978) i del segon tenim l'article en premsa en l'actualitat (Fullola i Garcia-Argüelles 1979). Apareixen altes troballes, també de superfície, però atenint-nos a les definicions de tallers de sílex de superfície donades per altres investigadors «pequeños círculos culturales con vestigios materiales muy concretos: mazas de cantero, abundantes piezas malogradas, residuos de desbastado de sílex, lascas, núcleos, percutores, etc.» (Estavillo 1956) o la que dona Vallespi «serían aquellos asentamientos que por estar junto a, o cerca de la materia prima utilizada, en condiciones de su aprovechamiento directo serían lugares de cantera para una extracción y explotación permanente» (Vallespi 1968) només podem definir aquest tres; d'elles, el Planot semblaria tenir una cronologia més antiga, no tan sols per l'alçada de la terrassa, 36 mts. per sobre del nivell del riu, (23 mts. per l'Hort de'n Marquet i 24'7 mts. per l'Hort de la Boquera) sinó també per les característiques de la seva indústria lítica.

En el jaciment del Planot vam fer una primera recollida sistemàtica de la terrassa, sense cap distinció entre les peces retocades i les peces sense retocar (fragments, ascles, nuclis, restes de talla...); en total vam recollir 50 peces. Una vegada que van ser mesurades i analitzades, vam introduir totes les dades a l'ordinador del servei d'informàtica de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat

de Barcelona per tal d'obtenir resultats totals quant a pàtina, tipus de sílex, suport, mesures, córtex, etc.; aquests resultats corresponen al quadre 1.

Podem dir que, quant a la pàtina, són peces molt rodades, amb poca concreció calcària i amb un alt percentatge de peces deshidratades; també apareixen algunes peces cremades. Aquest alt percentatge de peces deshidratades és producte de l'estada, de forma continuada, a l'aire lliure, exposades a les inclemències del temps, a l'erosió, etc...

Quant a la matèria, veiem la correlació entre el sílex blanc i la deshidratació; també tenim sílex motejat i, en menor quantitat, de vermell i de translúcid.

El suport apareix dominat per les ascles, planes i curtes; els fragments, al contrari, són en la seva majoria carenats, i també curts; finalment els nuclis no són de gran tamany, el que pressuposa que han estat utilitzats fins a deixar-los quasi exhaurits. Crida l'atenció el fet de que les ascles tinguin unes mesures mitjanes inferiors als que nosaltres anomenem fragments. Creiem que això es deu a que dins dels fragments hi hem comptat els grans trossos de sílex que queden com a producte del decorticat dels ronyons originals i que s'abandonen sense treballar. Pel contrari, les mesures de les ascles, tot i essent considerables, entren dins d'uns paràmetres de normalitat.

PÀTINA

1 A	—	(Força concreció)
1 B	12,5 %	(Poca concreció)
1 A-2	—	(Deshidratació i força concreció)
1 B-2	80,83%	(Deshidratació i poca concreció)
1 A-3	—	(Alteració i força concreció)
1 B-3	6,66%	(Alteració i poca concreció)

MATÈRIA

Sm	28,33%	(Sílex motejat)
Sma	—	(Sílex marró)
Smr	—	(Sílex motejat rosa o vermell)
Sg	—	(Sílex gris)
Sv	2,5 %	(Sílex vermell)
Sb	66,66%	(Sílex blanc)
St	2,5 %	(Sílex translúcid)

SUPPORT

F	26,66%	(Fragments)
A	64,16%	(Ascles)
N	9,16%	(Nuclis)
CORETEX	61 %	(Còrtex)

ASCLES, FRAGMENTS I NUCLIS

Llargada mitjana	44,75 mm.
Amplada mitjana	33,35 mm.
Gruix mitjà	15,83 mm.

ASCLES

Llargada mitjana	42,92 mm.
Amplada mitjana	31,61 mm.
Gruix mitjà	12,32 mm.

FRAGMENTS

Llargada mitjana	49 mm.
Amplada mitjana	38,10 mm.
Gruix mitjà	24,50 mm.

NUCLIS

Llargada mitjana	58,8 mm.
Amplada mitjana	54,4 mm.
Gruix mitjà	47,2 mm.

ASCLES CARENADES 24,69%

ASCLES PLANES 75,30%

FRAGMENTS CARENATS 77,37%

FRAGMENTS PLANS 22,61%

ASCLES CURTES 75,30%

ASCLES LLARGUES 24,69%

FRAGMENTS CURTS 84,52%

FRAGMENTS LLARGS 15,47%

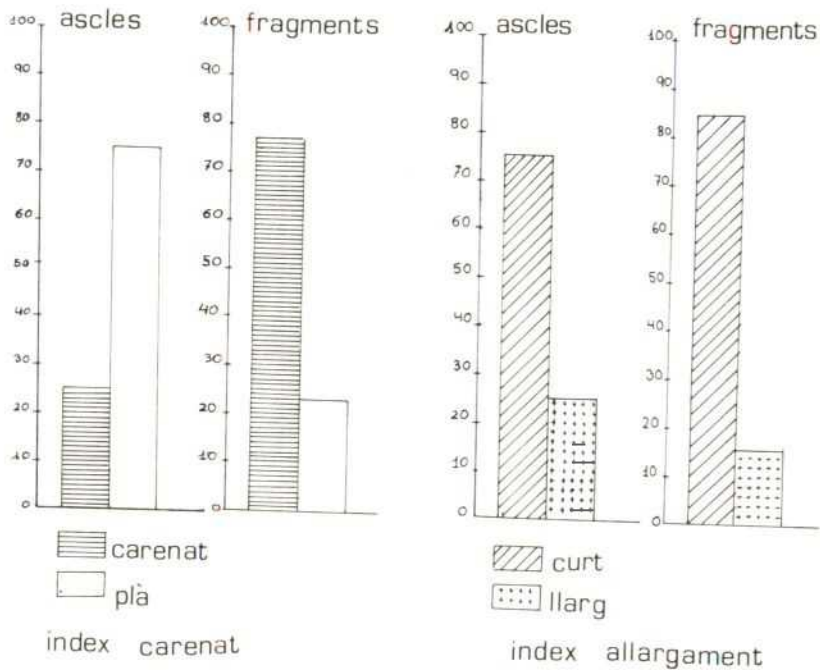
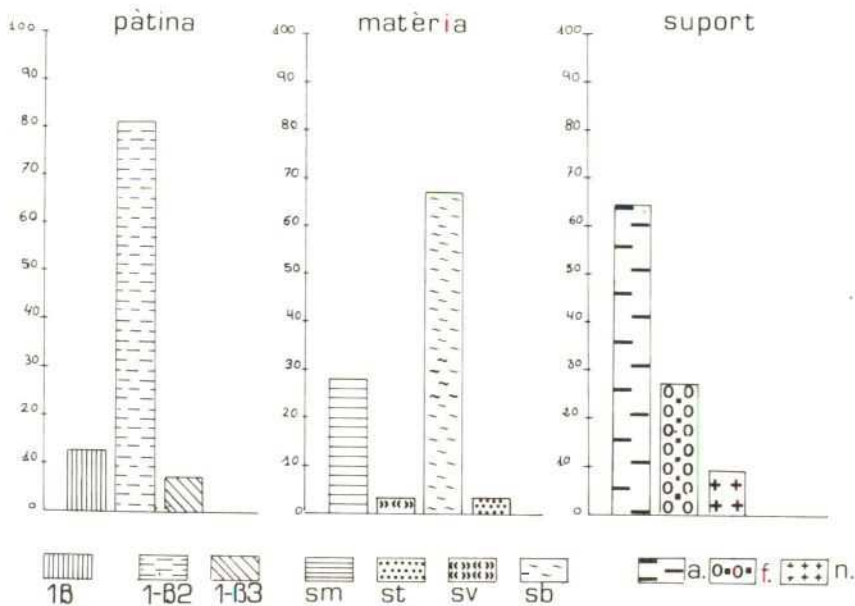
La mateixa explicació seria aplicable a l'alta xifra de fragments carenats, més del 75%, mentre que les ascles retroben també percentatges més usuals. Tot això es reflecteix en els diagrames de la figura n° 1.

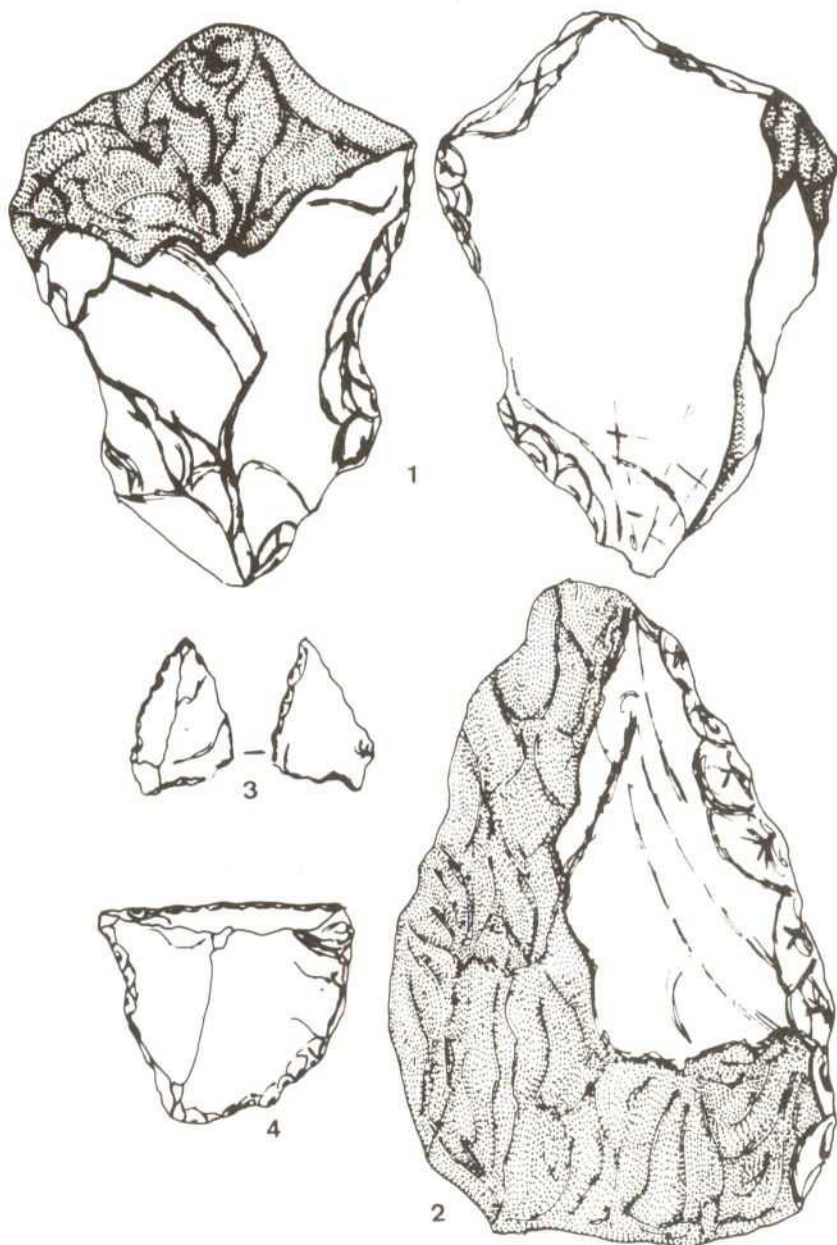
Fixant-nos ara en les peces retocades, direm que d'aquestes 50,16 peces tenen retoc i 5 són nuclis (figures 2 i 3). La seva descripció tipològica és la següent, feta segons la llista de G.Laplace (Laplace 1974).

	f	l	a	g	t
1) Nucli polièdric		118	79	67	
2) D323 [S (SE) pd prox med sen div]		73	35	22	
3) D23 [Spi sen sin]	ar	(32)	35	12	tl
4) R321 [Spd dist sen div conc. Spd med prox dex cvx div]	ar	(42)	(25)	13	
5) Nucli-tortuga		48	43	29	
6) R21 [Spd med dist sen conv. Spi dist dex conv-Spd med prox dex cvx]	ar	(50)	28	11	tl
7) R11 [Smd sen conc]/.S(P)mmi dist dex	ar	(54)	52	16	tl
8) D22 [Spd prox med sen].R21 [Spd dex]/Apd dist sen conc		42	19	6	tp
9) R21 [Spa dex conv]		93	66	18	tp
10) R11 [Smd sen conv]	ar	(16)	17	6	tl
11) LD11 [Ami dex]	ar	(17)	12	4	
12) R311 [Smd dex div]	a-br	(39)	20	14	
13) A2 [A(S)pd dist sen conv]	br	(18)	17	5	
14) Nucli polièdric		56	58	58	
15) Nucli piramidal		32	50	34	
16) P11 [Smd sen conv + Smi dex conv]	br	(19)	14	6	
17) D23 [Spd med dex div-Spi prox dex div]/Smi dist dex		80	56	16	tl
18) R23 [Sp (m)d trav dist]		48	55	11	tl
19) D323 [Sp(m)d dex conv]		44	15	11	
20) R23 [Spi med sen.Spd trav dist]		85	46	15	tl
21) Nucli polièdric		40	47	48	

D'aquestes 16 peces retocades tenim 17 tipus primaris, que es reparteixen de la següent manera:

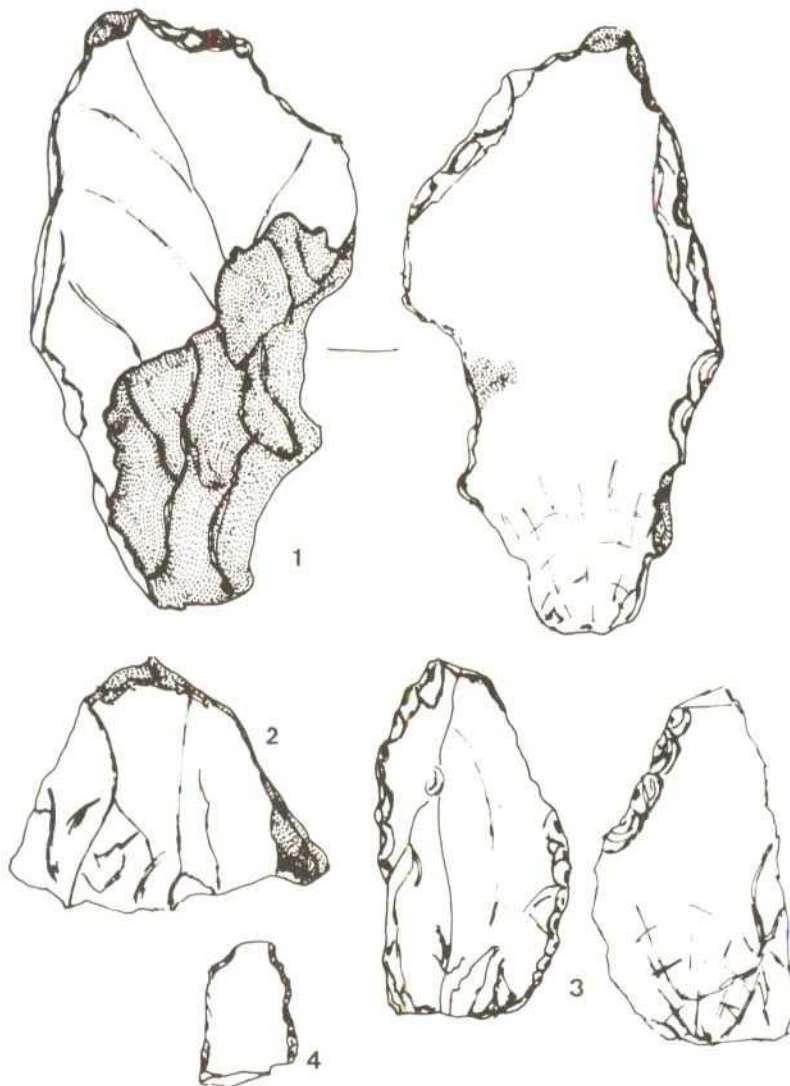
S	A
15	2
.089	.011

EL PLANOT. Fig. 2: 1, n.º 17, D23. 2, n.º 9, R21. 3, n.º 16, P11. 4, n.º 4, R321.

EL PLANOT. Fig. 3: 1, n.º 20, R23. 2, n.º 15, nucli piramidal. 3, n.º 6, R21. 4, n.º 11, LD11.

S   A
R1 - 3   A -1
R2 - 5   LD-1
P   - 1
D2 - 6

Els comentaris que podem fer serien, en primer lloc, l'absència d'altres tipus primaris com els gratadors o els burins i l'absoluta preponderància del tipus de retoc simple.

Dins del retoc simple predominen les rascadores (53%), seguides dels denticulats (40%) i de les puntes (7%). Les rascadores són laterals en la seva majoria, i entre els denticulats la primacia correspon també a les rascadores, algunes d'elles carenades.

El retoc abrupte està present en tres peces, però com que a una d'elles és tan sols complementari, dona 2 tipus primaris, un d'ells un dors rebaixat. Predominen els talons llisos i moltes peces estan trencaes.

Quant als nuclis, tenim tres formes presents: polièdric, piramidal i nucli-tortuga. La matèria prima és el sílex i alguns fragments conserven encara restes de córtex (Estévez, Fullola i altres 1982).

Tipològicament resulta molt difícil de qualificar aquest taller de superfície; per tant ens hem de recolzar en altres dades com les geològiques per intentar trobar una situació cronològica per aquest jaciment.

L'equip de prehistoriadors que treballem a la vall del Montsant encara no té elaborada definitivament la successió de terrasses que l'esmentat riu ha anat deixant al llarg del temps. És per això que tan sols podem afirmar que, en aquest aspecte, El Planot es troba a la terrassa més alta de les que hem descobert fins ara (36 mts. s.n.r.) i que, en conseqüència, hem de pensar que seria la indústria més vella de la vall. El seu aspecte rodat contribueix a confirmar aquesta impressió d'arcaisme. Considerem, en conclusió, que ens trobem davant d'un jaciment amb restes prehistòriques que podríem situar a principis de l'Holocè; ara bé, els estudis que tenim en curs a tot el llarg de la vall poden fer modificar aquestes conclusions, que tan sols aspiren a donar una primera informació sobre aquest nou jaciment de superfície de El Planot (Margalef de Montsant, Priorat, Tarraçona).

Gener de 1983.

Bibliografia

- CEBRIÀ, A., FULLOLA, J.M., GARCIA-ARGÜELLES, P., GRÀCIA, V. i MILLÀN, M. 1981. «Avance al estudio de los asentamientos con cerámica del Filador (Margalef de Montsant, Priorat, Tarragona)», rev. SAGUNTUM n° 16, ed. Univ. de València, pp. 37-61, València.
- ESTAVILLO, D. 1956. «El Neolítico de facies campiñense de Araico-Treviño. Contribución a la Prehistoria del País Vasco», actas de la IV sesión de los C.I.C.P.P. (Madrid 1954), pp. 433-443, Zaragoza.
- ESTÉVEZ, J., FULLOLA, J.M., GENERA, M., GRÀCIA, V., LLONGUERAS, M., MIR, A., MORA, R., RIPOLL, E., SOLER, N. i VILA, A. 1982. «Traducció al català de les llistes tipològiques de F.Bordes, D. de Sonnevile-Bordes i J. Perrot i de G. Laplace», Quaderns de treball n° 5, ed. I.P.A. Dip. de Barcelona i Dept. de Prehistòria i Arqueol. de la U.A.B., pp. 19-26, Barcelona.
- FULLOLA, J.M. 1978. «L'Hort de la Boquera, un nou jaciment a la vall del Montsant», Bol. de la R.S.A.T., ep.IV, fascs. 141-144, pp. 3-14, Tarragona.
- FULLOLA, J.M. i GARCIA-ARGÜELLES, P.1979. «Primeres notícies de les troballes realitzades a la cova del Filador (Margalef de Montsant) i voltants durant les darreres campanyes d'excavacions (1978-1980). L'Hort de'n Marquet», Bol. R.S.A.T., ep. IV, fascs 145 i ss., Tarragona (en premsa).
- LAPLACE, G. 1974. «La typologie analytique, base rationnelle d'étude des industries lithiques et osseuses» a Banques de données archéologiques, Colloq. Nat. C.N.R.S., Marsella 1972, pp. 91-143, París.
- MOLERO, J. 1976. «Estudio florístico y fitogeográfico de la Serra del Montsant y su área de influencia», Tesis Doctoral inédita, Univ. de Barcelona, Facultat de Farmàcia, Barcelona.
- RIBA, O., BOLÓS, O. de, PANAREDA, J.M., NUET, J. i GO-SÀLBEZ, J. 1980. «Geografia física del Paísos Catalans», Ketres ed., Barcelona.
- VALLESPÍ, E., 1968. «Talleres de sílex al aire libre en el País Vasco meridional», Est. de Arqueol. Alavesa n° 3, pp. 7-27, Vitoria.
- VILASECA, S., 1936. «La indústria del sílex a Catalunya. Les estacions tallers del Priorat i extensions», Llibr. Nac. i Estrangera, Reus.
- VILASECA; S., 1953. «Las industrias del sílex tarraconenses», C.S.I.C., Inst. R. Caro, Madrid.

